

Dziedzictwo kulturowe w terenie – pamięć przeszłości

**Materiały edukacyjne z zakresu
dziedzictwa kulturowego**

**NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA**
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

WPROWADZENIE

Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego polega na takim ukierunkowaniu procesu edukacyjnego, by wśród uczniów upowszechnić wiedzę o dziedzictwie i jego wartości, a także wykształcić przekonanie o konieczności zachowania zabytków i innych elementów dziedzictwa kulturowego. Wśród zadań formułowanych w rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977) zawarte zostały również odniesienia do edukacji w zakresie dziedzictwa kulturowego. W procesie kształcenia ogólnego **szkoła ma stać się miejscem przekazu dziedzictwa kulturowego**.

Po ukończeniu szkoły podstawowej uczeń kontynuuje kształcenie ogólne na III i IV etapie edukacyjnym. III etap edukacyjny realizowany jest w gimnazjum, natomiast IV etap edukacyjny w szkole ponadgimnazjalnej. Oba etapy łącznie zapewniają wspólny zasób wiedzy w zakresie podstawowym, dodatkowo na IV etapie edukacyjnym możliwe jest kształcenie ucznia w zakresie rozszerzonym. W podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych wśród obowiązków szkoły dotyczących rozwoju społecznego uczniów wymienia się „kształtowanie postawy obywatelskiej, **postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji**”.

Wymagania dotyczące różnych aspektów edukacji w zakresie dziedzictwa kulturowego znajdują się w wielu przedmiotach III etapu edukacyjnego (gimnazjum) i IV etapu edukacyjnego (szkoła ponadgimnazjalna):

- 1) Język polski (gimnazjum) – punkt 4. *Wartość i wartościowanie* uwzględnia dostrzeganie przez ucznia „różnicowania postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych, kulturowych i w ich kontekście kształtowania swojej tożsamości”,
- 2) Język polski (szkoła ponadgimnazjalna) – punkt 4. *Wartość i wartościowanie* - uczeń „dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne...”,
- 3) Język obcy nowożytny (gimnazjum): uczeń poznaje „elementy wiedzy o krajach obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego”,
- 4) Historia (gimnazjum): uczniowie „sytuują wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w czasie (...), dostrzegają zmiany w życiu społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym”,
- 5) Wiedza o społeczeństwie (gimnazjum): celem edukacyjnym jest wspomaganie ucznia w rozumieniu, co oznacza być Polakiem oraz wyjaśnienie wielonarodowej tradycji Polski, ponadto uczeń wie, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja,
- 6) Wiedza o społeczeństwie (szkoła ponadgimnazjalna): w zakresie podstawowym dostarcza uczniowi wiedzy na temat wspólnoty lokalnej, narodowej,

- 7) Geografia (gimnazjum): uczeń rozwija w sobie ciekawość świata poprzez zainteresowanie własnym regionem, Polską, Europą i światem; ma świadomość wartości i poczucie odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze i kulturowe własnego regionu i Polski,
- 8) Plastyka (gimnazjum): uczeń uczestniczy w kulturze poprzez kontakt z zabytkami (...), w poczuciu związku z tradycją narodową i europejskim dziedzictwem kultury oraz docenia dorobek innych kręgów kulturowych,
- 9) Wiedza o kulturze (szkoła ponadgimnazjalna): uczeń zna i wskazuje „relacje między kulturami: lokalną, regionalną, narodową i europejską, ujawniające się w konkretnych dziełach sztuki i praktykach kultury”,
- 10) Historia i społeczeństwo – przedmiot uzupełniający (szkoła ponadgimnazjalna): celem zajęć z tego przedmiotu jest wzbudzenie wśród uczniów zainteresowania przeszłością, poszerzenie wiedzy z zakresu historii z elementami wiedzy o społeczeństwie i wiedzy o kulturze.

Celem niniejszej propozycji jest przedstawienie scenariuszy lekcji z zakresu dziedzictwa kulturowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Realizacja treści z zakresu wiedzy o dziedzictwie w praktyce szkolnej występuje najczęściej w formie: wycieczek do muzeów i skansenów, zwiedzania najważniejszych zabytków w okolicy, organizowania w szkole festynów, konkursów z elementami dziedzictwa regionalnego. Treści z zakresu wiedzy o dziedzictwie kulturowym realizowane są na wielu przedmiotach, zarówno w odwołaniu do kontekstu lokalnego, jak też ogólnopolskiego.

Przedstawione poniżej propozycje scenariuszy lekcji z zakresu dziedzictwa kulturowego mogą być realizowane jako pojedyncze lekcje do wykorzystania na wielu przedmiotach, jak również w postaci tzw. projektu edukacyjnego. Celem autorki niniejszej propozycji było stworzenie narzędzi mających charakter uniwersalny, dający możliwość realizacji treści zarówno w gimnazjum, jak i w szkole ponadgimnazjalnej, a także w środowisku wiejskim, miejskim i wielkomiejskim w każdym regionie Polski.

Dziedzictwo kulturowe w terenie – pamięć przeszłości

Czas trwania: 45/90 minut

Odbiorcy: uczniowie gimnazjum/uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej

I CELE OPERACYJNE LEKCJI

Po lekcji uczeń:

- rozumie znaczenie dziedzictwa kulturowego,
- zna i wskazuje przykłady dziedzictwa kulturowego w swojej miejscowości/swoim regionie,
- samodzielnie dociera do informacji,
- wzbogaca wiedzę o swojej miejscowości i jej zabytkach,
- współpracuje z innymi uczniami – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich,
- ma poczucie związku z tradycją narodową i dziedzictwem kultury,
- staje się świadomym odbiorcą kultury,
- umie korzystać z mapy turystycznej miejscowości (odczytuje oznaczenia na mapie, wyznacza szlaki poruszania się).

II WYKAZ NABYWANYCH UMIEJĘTNOŚCI

Uczeń:

- ma wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego swojej miejscowości/regionu,
- docenia znaczenie wartości dziedzictwa kulturowego i potrzebę ochrony zabytków,
- podejmuje działania na rzecz poznania regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- potrafi pracować zespołowo.

III TREŚCI KSZTAŁCENIA

Uczeń:

- uczestniczy w kulturze poprzez kontakt z zabytkami,
- rozpoznaje wybrane dzieła architektury należące do polskiego dziedzictwa kultury,
- lokalizuje zabytki w terenie,
- stosuje zasady komunikowania się w grupie i współpracy w grupie,
- rozróżnia wybrane style i kierunki w architekturze oraz osadza je w odpowiednim porządku chronologicznym,
- nawiązuje kontakt z lokalnymi instytucjami publicznymi,
- uzyskuje informację publiczną na zadany temat w odpowiednim urzędzie,
- tworzy spójne wypowiedzi ustne.

IV METODY NAUCZANIA

Wycieczka, zwiedzanie, pokaz, opis, metoda heurystyki.

V FORMY PRACY

Praca zespołowa, praca w grupie.

VI ŚRODKI DYDAKTYCZNE

Aparat fotograficzny/kamera lub telefon komórkowy z funkcją wykonywania zdjęć, mapka miejscowości, ewentualnie folder turystyczny miejscowości.

VII PRZEBIEG LEKCJI

1. Wprowadzenie. Przygotowanie tych zajęć wymaga od nauczyciela podjęcia następujących działań poprzedzających wycieczkę (uwarunkowanych m. in.: położeniem miejscowości, zwiedzaniem wybranych zabytków, dyspozycją czasową, możliwością wizyty w urzędzie gminy/miasta/starostwa):
 - **Określenie czasu przeznaczanego na zajęcia w terenie**, uzależnione od topografii miejscowości, wybranego szlaku zwiedzania, ilości zwiedzanych zabytków, ewentualności wizyty w urzędzie gminy/miasta/starostwa – zajęcia 45 min. lub 90 min.
 - **Pozyskanie z urzędu gminy/miasta/starostwa lub z biura informacji turystycznej, mapek miejscowości**, ewentualnie folderów turystycznych.
 - **Zorganizowanie spotkania uczniów w lokalnym urzędzie** z pracownikiem zajmującym się sprawami ochrony zabytków.
 - **Wytyczenie szlaku zwiedzania lub zaplanowanie szczegółowego zwiedzania dwóch/trzech obiektów.**
 - **Przygotowanie informacji w formie ciekawostek, interesujących opowieści na temat zwiedzanych obiektów/*informacje mogą przygotować chętni uczniowie.**
2. Czynności wstępne: powitanie uczniów, zaznajomienie ich z celami zajęć w terenie.

Nauczyciel: Podczas wycieczki wzbogacie wiedzę o swojej miejscowości i jej zabytkach, wykorzystacie umiejętność korzystania z mapy turystycznej. Zlokalizujecie zabytki na mapie. Zrobicie zdjęcia lub nagrajecie film o zabytkowym obiekcie/obiektach, który lub które wzbudziły wasze szczególnie zainteresowanie.

3. Tok zajęć:

Realizacja zajęć zgodnie z powyższymi uwarunkowaniami:

- rozdanie mapek uczniom,
 - zwiedzanie można rozpocząć od punktu widokowego, np. wieży kościoła, wieży zamkowej/ratuszowej, najwyższego punktu miejscowości (widok z „lotu ptaka” pozwala ujrzeć „stare” w ciekawej perspektywie, pomaga w lokalizacji zabytku),
 - zwiedzanie według przygotowanego planu, wykonanie zdjęć, nakręcenie filmów,
 - spotkanie w lokalnym urzędzie, uzyskanie informacji na temat miejscowych zabytków i ich ochrony.
4. Podsumowanie. Nauczyciel zadaje pytania:
 - Jak sądzicie, czy zaplanowane cele na dzisiejsze zajęcia w terenie zostały osiągnięte?
 - Jak oceniacie dzisiejsze zajęcia?
 - Co wam się podobało?
 - Co wam się nie podobało?

5. Praca domowa.

Nauczyciel poleca, aby uczniowie przynieśli na następną lekcję zdjęcia i filmy zapisane na dowolnym nośniku pamięci. Również mapki z zaznaczoną lokalizacją zabytków.